

خاطرات

ارسلان خلیقبر

از شهریور ۱۳۲۰ تا مرداد ۱۳۳۲

نویسنده ارسلان خلیقبر

به کوشش غزال خلیقبر

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه : خلع‌تبری، ارسلان، ۱۲۸۳ - ۱۳۵۶.
عنوان و نام پدیدآور : ایران از شهریور ۱۳۲۰ تا ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ / نویسنده ارسلان خلع‌تبری.
مشخصات نشر : تهران: پُرشکوه، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری : ۷۲۸ ص.
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۵۱۵۹-۳۹-۴ / ریال ۳۵۰۰۰۰.
وضعیت فهرست نویسی : فیا
موضوع : ایران — تاریخ — پهلوی، ۱۳۲۰ - ۱۳۳۲
موضوع : ایران — تاریخ — پهلوی، ۱۳۲۰ - ۱۳۵۷ — کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲
رده بندی کنگره : ۱۳۹۲ ۹ الف ۸ خ / DSR ۱۵۰۸
رده بندی دی‌بی : ۹۵۵/۰۸۲۴
شماره کتابشناسی ملی : ۳۲۳۶۵۳۹

شناسنامه

نام کتاب : خاطرات ارسلان خلع‌تبری از شهریور ۱۳۲۰ تا ۲۸ مرداد ۱۳۳۲
نویسنده : ارسلان خلع‌تبری
به‌گوشش : غزال خلع‌تبری
ناشر : انتشارات پُرشکوه
چاپ : چاپخانه آبنوس
صحافی : صحافی شاهد
طراح : مجتبی هاشمی
قطع : وزیری
تیراژ : ۱:۰۰ نسخه
نوبت چاپ : اول - اسفند ۱۳۹۲
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۵۱۵۹-۳۹-۴
قیمت : ۳۵۰۰۰ تومان

انتشارات پُرشکوه: خیابان هنگام، شمیران نو، خیابان کامکار شمالی، پلاک ۱۷۷، طبقه همکف تلفن - فاکس: ۷۷۲۰۱۲۴۰ - ۰۹۱۳۳۷۷۳۵۰۰

کلیه حقوق این اثر محفوظ و متعلق به گردآورنده (غزال خلع‌تبری) می باشد.
هر گونه چاپ و نشر و ضبط کامپیوتری و تکثیر به هر صورت بدون اجازه کتبی گردآورنده ممنوع است و پیگرد قانونی دارد.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۳	مقدمه
۱۹	فصل اول
۲۰	بخش اول - قبل از شهریور ۱۲۰۰
۲۷	بخش دوم - سوم شهریور ۱۲۱۰
۳۶	بخش سوم - قرارداد با روس و انگلیس - نقش ذکا الملک
۴۳	بخش چهارم - آشنایی با قوام السلطنه و دکتر مصدق
۴۸	بخش پنجم - آشنایی با قوام السلطنه
۵۶	بخش ششم - آشنایی با دکتر مصدق
	بخش هفتم - مجلس چهاردهم - تشکیل مجلس چهاردهم:
۶۱	اکثریت و اقلیت مجلس
۷۴	بخش هشتم - زمامداری مجدد قوام السلطنه
۸۳	فصل دوم - وقایع ایران از زمامداری تا سقوط قوام السلطنه
۸۴	بخش اول - مذاکرات مسکو
۸۷	بخش دوم - سیاست قوام - بازی با روس‌ها
۹۳	بخش سوم - حزب توده و احزاب دیگر، حزب دموکرات ایران
۱۰۵	بخش چهارم - حزب دموکرات ایران
۱۱۲	بخش پنجم - حزب وحدت ایران
۱۱۹	بخش ششم - انتخابات دوره پانزدهم
۱۲۳	بخش هفتم - سقوط قوام السلطنه
۱۳۷	علل سقوط
۱۴۹	فصل سوم - از سقوط قوام السلطنه تا تشکیل جبهه ملی
۱۵۰	بخش اول - نفت

بخش دوم - کابینه حکیم الملک - مجلس پانزدهم.....	۱۵۳
بخش سوم - دسته های سیاسی.....	۱۵۷
بخش چهارم - وقایع دولت هژیر.....	۱۶۴
فصل چهارم - آغاز مبارزه نفت.....	۱۷۱
بخش اول - حکومت در زمان ساعد.....	۱۷۲
بخش دوم - سوء قصد به شاه.....	۱۷۵
بخش سوم - مجلس سنا و مجلس مؤسسان.....	۱۸۴
مجلس مؤسسان.....	۱۸۷
بخش چهارم - نفت در مجلس.....	۱۸۹
فصل پنجم - تشکیل جبهه ملی.....	۱۹۷
بخش اول - انتخابات دوره شانزدهم.....	۱۹۸
بخش دوم - سه روز اقامت در دربار.....	۲۰۴
بخش سوم - انتخابات تهران.....	۲۱۰
بخش چهارم - قتل هژیر.....	۲۱۵
بخش پنجم - تا برگشت شاه از آمریکا.....	۲۲۰
بخش ششم - انتخابات دوم تهران.....	۲۳۰
بخش هفتم - در داخل جبهه ملی چه می گذشت.....	۲۳۶
فصل ششم.....	۲۴۷
کابینه منصور الملک.....	۲۴۸
فصل هفتم.....	۲۵۵
بخش اول - طوفان نفت و ذکر بعضی از وقایع.....	۲۵۶
بخش دوم - در جبهه ملی.....	۲۶۸
بخش سوم - شروع مذاکرات نفت - داخل کابینه رزم آرا.....	۲۷۲
بخش چهارم - نفت در مجلس شورای ملی.....	۲۷۷
بخش پنجم - ترور رزم آرا - طوفان آغاز می شود.....	۲۸۱
بخش ششم - کابینه علاء.....	۲۸۹
بخش هفتم - جریان ملی شدن صنعت نفت در مجلس - قضاوت تاریخ.....	۲۹۶
بخش هشتم - دکتر مصدق نخست وزیر شد.....	۳۰۲

۳۱۱.....	فصل هشتم - همه چیز تحت الشعاع نفت
۳۱۲.....	بخش اول - جبهه ملی
۳۱۷.....	بخش دوم - شروع نبرد و مذاکره
۳۲۲.....	بخش سوم - تحصن دکتر مصدق در مجلس
۳۲۸.....	بخش چهارم - در منزل مشار اعظم
۳۳۳.....	بخش پنجم - اقلیت در مجلس - مخالفین در خارج
۳۳۸.....	بخش ششم - اولین مرحله دیوان بین المللی
۳۴۴.....	بخش هفتم - دومین مذاکرات راجع به نفت - میسیون استوکس
۳۵۱.....	فصل نهم - زمان استانداردی گیلان
۳۵۲.....	بخش اول - یک دعوت غیر منتظره
۳۶۰.....	بخش دوم - مدت کوتاه توقف در گیلان
۳۶۷.....	فصل دهم - انتخابات دوره هفتم - شورای امنیت - بانک بین المللی
۳۶۸.....	بخش اول - سفر دکتر مصدق به آمریکا در شورای امنیت
۳۷۴.....	بخش دوم - شروع انتخابات
۳۸۱.....	بخش سوم - انتخابات تهران
۳۹۲.....	بخش چهارم - بانک بین الملل و نفت
۳۹۹.....	بخش پنجم - محاصره اقتصادی
۴۰۴.....	بخش ششم - افتتاح مجلس هفدهم - رأی دیوان بین المللی
۴۱۲.....	بخش هفتم - شاه و دکتر مصدق
۴۲۲.....	بخش هشتم - زمامداری سه روزه قوام السلطنه
۴۲۹.....	فصل یازدهم - بعداز واقعه ۳۰ تیر
۴۳۰.....	بخش اول - نامه من به دکتر مصدق
۴۳۶.....	بخش دوم - قطع رابطه با انگلستان
۴۴۴.....	بخش سوم - اقدامات اداری دکتر مصدق
۴۴۸.....	بخش چهارم - اقدامات مالی و اقتصادی
۴۵۶.....	بخش پنجم - دعوای نفت
۴۵۹.....	بخش ششم - شروع اختلاف و شکست جبهه
۴۶۷.....	بخش هفتم - انحلال مجلس سنا

که نایب رئیس کانون وکلا بود شخصاً طرحی به منظور اصلاح قانون وکالت تهیه کرد و هدف از آن طرح استقلال وکلای دادگستری و مصونیت از تعلیق و تعقیب بوسیله دستگاه قضائیه و مجریه می‌نمود. همین طرح اساسی مبنای تصویب لایحه استقلال کانون وکلا گردید که در تصویب آن خلعتبری ایستادگی و پافشاری کرد. وی در انتخابات کانون وکلا همیشه در صدر قرار داشت و منتخب اول بود ولی برای رعایت احترام و ادب تا آخر عمر به معاونت کانون اکتفا می‌کرد و مرحوم سید هاشم وکیل به ریاست انتخاب می‌شد. بدیهی است تا وکیلی دارای مقام شامخ علمی و اخلاقی نباشد نمی‌تواند مورد قبول عامه وکلا قرار بگیرد. نامبرده انسانی پر گذشت و خدمتگزاری بی‌ریا و آزادیخواهی وطن پرست بود که کمتر نظیرش را می‌توان یافت. او در میهن پرستی و مردم داری و حمایت از حق و عدل و دستگیری مظلوم و از پا در آوردن ظالم فارغ و غافل نبود و به زبان قلم و قدم وظایف ملی، اجتماعی، تکالیف اخلاقی و دینی خود را انجام می‌داد. یکی از فعالیت‌های چشم گیر دوران زندگی او نویسندگی بود که نثر و سبکی روان و ساده داشت و درست در مواضع مختلف سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، کشاورزی، مسکن، حفظ باغ و باغداری قلم می‌زد و در این مقالات که در روزنامه‌های معتبر پایتخت به چاپ می‌رسید عظمت فکر و اندیشه فراوان او کاملاً به چشم می‌خورد که اکثر این مقالات تاکنون موجود است و خوانندگان از مندرجات آن استفاده فراوان برده و می‌برند.^۱

مقالاتی در مورد خلیج همیشه فارس:

- ۱- روزنامه کیهان شنبه ۱۱ دی ماه ۱۳۵۰ شماره ۸۵۴۰
- ۲- مجله خواندنیه شماره ۷۵ شنبه ۱۳ خرداد ۱۳۵۱ «تحت عنوان دو مدرک دیگر درباره تعلق جزایر سه گانه دهانه خلیج فارس به ایران و نامه ای که تایمز لندن از انتشار آن خودداری کرد».
- ۳- خواندنیه شماره ۲۵ شنبه ۲۰ آذر ۱۳۵۰ «تحت عنوان سوابقی از مقاومت ایران در برابر نفوذ بیگانگان».

^۱ - روزنامه کیهان - اطلاعات - ایران ما - ستاره - داد - شفق - نوبهار - سحر - دنیا - قیام ایران - جبهه - مرد امروز - باختر و مجلات خواندنیه - تهران اکونومیست - سپید و سیاه...

نوشته‌های ارسلان خلعتبری ثابت می‌کند که نامبرده تا چه اندازه برای تعالی ایران تلاش می‌کرد. خلعتبری چندین دوره به نمایندگی مجلس شورای ملی انتخاب شد و خدمات صادقانه و بی‌شائبه‌ای انجام داد که مطلعین از آن به نیکی یاد کرده‌اند و ارج فراوان برای آن مرحوم قائلند. در طول حیات پارلمانی ایران کمتر نماینده‌ای به اندازه او در مجلس نطق‌های مفید و منطقی و مؤثر و اصلاح طلبانه و دلسوزانه ایراد کرده است. انتقادهای او همیشه در کمال بی‌طرفی و بی‌نظری و فقط بر پایه مصالح کشور و جامعه بوده است. هنگامی که در مجلس احساس خطر و زیان برای مملکت می‌کرد لب فرو نمی‌بست و زبان می‌گشود و آن چنان نافذ و کوبنده سخن می‌راند که همه نمایندگان را تحت تأثیر بیانات خود قرار می‌داد. بهترین شاهد این مدعا صورت مذاکرات مجلس شورای ملی در ادوار ۱۸-۱۹-۲۰ است.

نامبرده زمانی به استانداری گیلان انتخاب شد ولی چند هفته ای بیشتر دوام نیاورد و هم چنین در مقام شهرداری تهران هم نتوانست بیشتر از سه هفته بماند.^۱

بعد از شهریور ۱۳۲۰ و استعفای رضا شاه عده‌ای از مالکان سابق که املاک آن‌ها غصب و یا به ثمن بخش توسط عوامل نظامی املاک پهلوی خریداری شده بود، برای اعاده املاکشان دست به اقدامات حقوقی زدند که دولت ناگزیر قانونی از مجلس گذرانید که املاک غصب شده به آن‌ها مسترد شود.^۲

ارسلان خلعتبری از وکلایی بود که به کمک مالکان آمد و علیه بنیاد املاک پهلوی عرضحال داد. با استعفاء و خروج رضا شاه پهلوی و آزادی مطبوعات اولین اعلام جرم علیه دستگاه رضا شاهی را آن مرحوم به دادگستری تقدیم کرد و معتقد بود که در دادگستری دوره رضا شاهی با پشتیبانی حکومت و شهربانی صورت می‌گرفته است.

او مقالات تند و مستندی علیه حکومت رضا شاهی در روزنامه‌های پس از شهریور ۱۳۲۰ نوشت. یکی از معروف‌ترین دفاعیات ارسلان خلعتبری در محاکمه سر پاس مختاری (رکن الدین خان مختاری) به وکالت از سوی ورثه سردار اسعد بختیار

^۱ - سلسله مقالات او تحت عنوان ۲۰ روز در شهرداری در روزنامه ستاره سال ۱۳۳۰ به چاپ رسیده است.

^۲ - مقالات مشهور استرداد املاک از شهریور ۱۳۲۰ به بعد در اغلب جراید و مجلات تهران درج گردیده است.

بود که شرح آن به طور کامل در کتاب محاکمه گران به چاپ رسیده است.^۱ و هم چنین مقالاتی در مورد محاکمه پزشک احمدی در روزنامه‌های وقت آن زمان نوشت. نامبرده در اغلب کنفرانس‌ها که در زمینه مسائل حقوقی و مخصوصاً جزائی و اجتماعی در آمریکا، چین، استرالیا، مالزی و بلگراد تشکیل می‌گردید به نمایندگی از طرف وکلای دادگستری ایران و با هزینه شخصی شرکت می‌کرد و همگان از تجارب و نظرات او استفاده برده‌اند. وی در تمام کنفرانس‌ها در کمال فصاحت و بلاغت به زبان انگلیسی سخن می‌راند و از این طریق نام ایران را آن طوری که باید و شاید به جهانیان معرفی می‌کرد. وی به زبان‌های عربی، انگلیسی و فرانسه تسلط کامل داشت و زبان آلمانی را در حد رفع احتیاج می‌دانست.

ارسلان خلعتبری به ورزش نیز عشق می‌ورزید. ورزش مورد علاقه‌اش کوهنوردی بود که به همراه اولین گروه کوهنوردان ایرانی به فتح قله رفیع دماوند، علم کوه، تخت سلیمان نائل آمد که کشف یادبودهای وی به وسیله کوهنوردان بعدی در نقاط انتهایی این قله مؤید صحت این خبر است.

کتاب حاضر خاطرات چنین مردی است که بنا بر وصیت او از دخترش غزال خلعتبری خواسته این کتاب را به چاپ برساند و هم چنین نام کتاب را هم خود او انتخاب کرده است «ایران، از شهریور ۱۳۲۰ تا ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ - سقوط دکتر مصدق». نمی‌دانم به چه علت دنباله خاطرات خود را ادامه نداده است! آیا ملاحظات او را از این کار بازداشته یا نوشتن دنباله خاطراتش را به وقت دیگری موکول کرده بود که اجل مهلتش نداد؟ خاطرات پیش رو به قلم شخص ارسلان خلعتبری می‌باشد. نامه‌های مربوط به متن کتاب آنچه موجود بود در صفحات آخر به چاپ رسیده است.

ارسلان خلعتبری در مهر ماه ۱۳۵۶ هـ - ش در سن هفتاد و دو سالگی در گذشت. کسانی که در مراسم تشییع جنازه او که با عزت فراوان از مسجد سپهسالار (شهید مطهری) صورت گرفت حضور داشتند ملاحظه کردند که بزرگ‌ترین حقوق دانان و وکلای دادگستری و دانشمندان چگونه بر تابوت او گریستند زیرا او به حق

^۱ - کتاب «محاکمه محاکمه گران - عاملان کشتار مدرس - تقی ارانی - فرخی یزدی - سردار اسعد

بختیاری» تدوین محمد گلبن - یوسف شریفی - چاپ تهران ۱۳۶۳.

بزرگ ترین وکیل و یکی از بهترین انسان ها و از خدمتگزاران ملت ایران بود که تا دم واپسین در همه حال در اجتماع، در خانه، در مجلس و نیز در میدان سیاست از خدمت به میهنش باز نایستاد.

این بیت، وصف حال اوست:

هرگز نمیرد آن که دلش زنده شد به عشق

ثبت است در جریده عالم دوام ما

بیکر آن مرحوم روز هفده مهر ماه ۱۳۵۶ در مقبره ظهیرالدوله تجریش به خاک سپرده شد. دعای خیر خود را نثار روح پاکش می کنم و از خداوند بزرگ برایش طلب مغفرت و آمرزش کرده و یادش را برای همیشه گرامی و عزیز می دارم. ضمناً اگر این مقدمه بدون سباس ویژه از آقای دکتر امان‌اله ترجمان ویراستار و ناشر این اثر به پایان برسد، قطعاً ناقص خواهد بود.

غزال خلعتبری

دختر مرحوم ارسلان خلعتبری

بخش اول

قبل از شهریور ۱۳۲۰

جنگ بین المللی دوم در اروپا شروع شد. روسیه و آلمان قرارداد عدم تعرض بسته بودند اما با خصومتی که بین آلمان هیتلری و روسیه کمونیست بود این قرارداد موقتی به نظر می‌رسید. روسیه شوروی به محض حمله آلمان به لهستان قسمت شرقی این کشور را اشغال کرد و بعد از آن دو کشور از کشورهای بالتیک را هم ضمیمه خود نمود و به فاصله کمی به کشور فنلاند هجوم آورد و بعد از چند ماه مقاومت دلیرانه فنلاندی‌ها بالاخره مقاومت فنلاند را در هم شکست. این وقایع در ایران ایجاد نگرانی کرده بود؛ مخصوصاً آن که قوای مشترک انگلیس و فرانسه در نظر داشتند برای اینکه از روسیه به آلمان آذوقه و نفت حمل نشود قفقازستان را اشغال کنند و روس‌ها از این جهت از انگلیس و فرانسه وحشت داشتند.

نگرانی‌هایی که در مردم ایران وجود داشت بدون علت نبود زیرا بعد از هجوم روسیه به فنلاند و کشورهای بالتیک حدس می‌زدند که اگر وضع بین المللی اجازه دهد روسیه شوروی مایل است در ایران نفوذ کند و ایران را تحت اقتدار خود قرار دهد. مقاومت ترکیه و اتخاذ رویه محکمی در برابر آلمان و روسیه و متکی بودن به کمک انگلیس و فرانسه تا حدی باعث آرامش در آسیا شده بود. در آن سال‌ها کمی قبل از جنگ بین‌الملل دوم مردم ایران نسبت به آلمان هیتلری احساسات عجیبی داشتند و وقتی که جنگ در اروپا شروع شد اکثریت عظیمی از مردم ایران فتح هیتلر را خواهان بودند؛ تبلیغات آلمان‌ها هم در جلب ایرانی‌ها بی اثر نبود ولی علت عمده

توجه مردم ایران به آلمان کدورت مردم از انگلیسی‌ها بود که سال‌ها در مردم ایران باقی مانده بود و پیشرفت آلمان و شکست انگلیس را وسیله قطع نفوذ انگلستان از ایران می‌دانستند.^۱

مردم ایران در آن ایام از حقایق امور سیاست و جریان آن در دنیا با خبر نبودند ولی بعد از آنکه آلمان شکست خورد و اسناد و مدارک وزارت امور خارجه آلمان به دست فاتحین افتاد معلوم شد خوش بینی ایرانی‌ها نسبت به آلمان هیتلری مورد نداشت زیرا مولوتف وزیر امور خارجه روسیه شوروی با استالین رئیس دولت شوروی در برلین مذاکراتی کرد و پیشنهادهای نمود که از آن جمله استیلای روسیه بر اسلامبول و تنگه داردانل و از آنجا تا ساحل خلیج فارس و آبهای گرم جنوب ایران بود که همیشه امپراطورهای روس رسیدن به آنجاها را در خواب می‌دیدند و از آرزوهای آن‌ها بود. ولی هیتلر با پیشرفت نفوذ روسیه تا اسلامبول و تسلط بر داردانل و بوغازها موافق نبود و با نفوذ روسیه به بلغارستان و قسمتی از بالکان هم مخالف بود و به خاطر جلوگیری از نفوذ روسیه در اسلامبول و داردانل و بوغازها در قسمتی از بالکان پیشنهادات استالین را رد کرد. والا اگر روسیه حاضر می‌شد از تسلط نفوذ بر اسلامبول و داردانل صرف نظر کند هیتلر هیچ مخالفتی با پیشرفت روسیه در ایران تا آبهای گرم خلیج فارس نداشت. پس احساس وحشت ایرانی‌ها صحیح بود و هیتلر موافقت کرده بود نفوذ روسیه تا خلیج فارس برسد.

اما در ایران احساسات ضد انگلیسی شدیدی وجود داشت و وقتی آلمان با انگلستان داخل در جنگ شد به استثناء عده قلیل از مردم فهمیده و با اطلاع، اکثریت مردم نسبت به آلمان‌ها نظر خوبی داشتند و آلمان‌ها را فاتح می‌دانستند. فتوحات اولیه آلمان و شکست فرانسه در مدتی قلیل اکثریت مردم ایران را امیدوار به فتح آلمان و شکست انگلستان کرده بود. وقتی روسیه مورد هجوم آلمان واقع و انگلستان وارد همکاری با روسیه علیه آلمان گردید، در خاورمیانه وضع عوض شد و اشخاص

^۱ - از لحاظ سیاسی خفقان شدیدی وجود داشت و سانسور شدید برقرار بود. مردم در مقابل شهربانی و حکومت از لحاظ جان و مال و حیثیت امنیت نداشتند ولی وضع زندگی مردم عادی و وضع اقتصادی مملکت خوب بود.

مطلع و با تجربه نگران شدند زیرا تصویری کردند میدان جنگ به خاورمیانه کشیده خواهد شد. تابستان سال هزار و سیصد و بیست رسید. آن سالها در ایران سانسور شدید مطبوعاتی وجود داشت. مردم ایران از اوضاع سیاسی دنیا به کلی بی خبر و سرگرم زندگی داخلی خود بودند. اصلاحاتی در زمان رضا شاه شروع شده بود که مورد پسند مردم ایران بود. همگی به کار و فعالیت و عمران و آبادانی اشتغال داشتند و دولت هم مشغول اجرای برنامه های اصلاحی و عمرانی خود بود. فقط در سالهای اخیر حکومت رضا شاه، رویه دیکتاتوری حکومت طبقات فهمیده را ناراحت و ناراضی ساخته بود. از لحاظ سیاسی خفقان شدیدی وجود داشت و سانسور شدید برقرار بود و مردم در مقابل شهربانی و حکومت از لحاظ جان و مال و حیثیت امنیت نداشتند ولی وضع زندگی مردم عادی و وضع اقتصادی مملکت خوب بود.

در تابستان ۱۳۲۰ که طبق معمول دانشکده افسری در حضور شاه مانور می داد رضا شاه فقید در ضمن نطق خود خطاب به دانشجویان دانشکده افسری تذکراتی داد که معنی دار بود و حکایت از دفاع در برابر تجاوز می کرد و این اولین دفعه بود که از زمان شروع جنگ بین الملل چنین مطلبی از دهان شاه خارج می شد. در این سالها دولت یعنی هیئت وزراء و مجلس شورای ملی در مقابل شاه از خود قدرت اظهار عقیده نداشتند و سیاست ایران را شخص شاه تعیین می کرد؛ هم سیاست داخلی با شاه بود و هم سیاست خارجی. شاه هم بسیار سعی می کرد که جنگ از ایران دور باشد و از حق نمی توان گذشت برای حفظ بی طرفی ایران کوشش زیاد می کرد که بهانه به دست خارجی ها نیفتد.

هنگامی که آلمان به روسیه هجوم آورد و انگلستان از روسیه اعلام پشتیبانی کرد و عقب نشینی قشون روسیه شروع شد، مردم ایران از نقشه ای که برای اشغال ایران کشیده می شد بی خبر بودند اما اشخاص وارد در سیاست نگران بودند که مبادا ایران بار دیگر وارد میدان جنگ شود و من خود از چند نفر شنیدم که ممکن است برای کمک رساندن به روسیه از ایران استفاده شود. زمزمه هایی در میان مردم وجود داشت که انگلیسی ها راه رساندن مهمات به روسیه را از ایران خواسته اند ولی کسی از حقیقت امر و جریان صحیح وقایع خبر نداشت زیرا روزنامه ها تحت سانسور شدیدی قرار داشت و شهربانی تحت ریاست سرتیپ مختاری (رکن الدین خان) طوری